

M. A. Jacobsen og Rikard Long

... Teir, sum royna at fáa tað, sum bylgist í europeiskum mentunarlívi, at rína við í Føroyum, eru fáir og spjaddir. Rasmusen gevur í 1909 út skaldseguna Bábilstornið, har ættarbergið verður viðgjort nakað á sama hátt sum hjá Herman Bang og Thomas Mann. Kristin í Geil greiðir í 1899 í Fuglaframa í hvøssum polemiskum greinum frá tí stóru lock-outini í Danmark sama árið. Hann verður seinni blaðstjóri á Føroya einasta radikala sosialistiska blaði, Tingakrossi, og tann fyrsti til at yrkja arbeiðarasangir á føroyskum.

Triði undangongumaðurin er J.H.O. Djurhuus, sum ár 1901 letur sína fyrstu yrking. »Blið er summarnátt á Føroyalandi«, prenta. Tað frættist skjótt millum føroyingar í Keypmannahavn, at millum teirra er ein drongur, sum yrkir yrkingar, ikki sangir, sum hevur klassiskt grikskan og nýggjari europeiskan skaldskap sum fyrimynd, og sum sostatt er við at ringja inn eitt nýtt tíðarskeið í føroyskum skaldskapi. Ein av teimum, sum á fundum og samkomum fyrst í hesi öld hoyrir henda unga yrkingar, sum situr undir hvørjum orði og leggur

sær tey betur í geyma enn nakar av hinum, er tann ungi havnardrongurin Rikard Long. Tá ið so samkoman er liðug ella veitslan er av, fer hann heim á sitt kamar. Á borðinum liggur ein bók. Hon liggur opin og er ikki sørt slitin av at vera nógv lisin. Hon eitur *Gitar og dragharmonikar*. Hann hyggur í hana, lesur og brosar. Hann hevur ansað eftir, at hesin nýggi yrkjarin og hann hava ein felags skaldsligan frænda. Tað er svenskarin Gustaf Fröding.

Rikard Sigmund Long var føddur tann 23. januar 1889. Móðir hansara æt Svanhilda Pálsson og var ættað sunnan úr Vági. Pápin, Georg Long, var prentari. Hann var føddur í Keypmannahavn í 1857 og var av íslenskari ætt. Hann kom til Føroya 23 ára gamal, t.e. umleið 1880, og var stjóri fyri Føro Amtstidendes Trykkeri til 1917. Hann hevði stóran áhuga fyri sjónleiki, var sjálvur sjónleikari og luttók í arbeiðinum fyri at fáa eitt sjónleikarhús í Havn. Hann var eisini violinspælari og stovnaði saman við Georg Hansen, Traber lærara og Dia við Stein Føroya fyrstu strúkkivartett.

Rikard Long fór til Keypmannahavnar í 1905. Hann tók stu-

dentsprógv í 1907 og cand. phil. í 1909. Síðani las hann fyrst læknafroði og so mál á lærda háskúlanum í Keypmannahavn. Hugsa vit okkum, at stuttsegan, hann skrivaði í 1917 og læt prenta í Varðanum 10 ár seinni, fyri ein part er sjálvsveisøga — og tað er nógv, sum bendir á tað —, so var hetta tíðin, »tá ein var ungur og gekk í ørsku, dusaði seg burtur í dáðloysi og dreym, í tær fjotrændi kenslur, ið eru har ið menniskju eru í tyrpandi troka«, og somuleiðis tann tíðin, »tá ið teir sótu her (á kafenum) vinmennir, kvæld eftir kvæld, meðan bekurnar lógu viðopnar har heima, sjáldan vísandi á annað enn tey somu bløð...«

Alt, sum Rikard Long seinni hevur yrkt og skrivað, visir, at hann longu hesi árinu hevur ognad sær ta kontinentaltu kálvføði, sum J.H.O. Djurhuus eisini hevði, men sum í stóran mun treyt millum skrivandi og yrkjandi føroyingar. Umframt at »dusa seg burtur í dáðloysi og dreym« hevur hann hesi árinu lisið og kannað Gustaf Fröding, Edgar Allan Poe, Ludvig Holberg, Rudyard Kipling, Jack London og kanska eisini Baudelaire og teir fronsku symbolistarnar. At hann hesa tíðina gjølla hevur lisið svenska rithøvundin Hjalmar Söderberg, er litil ivi um. Hansara fyrsta umseting eftir Söderberg, umseting av En herreløs hund úr Historietter, er gjørd í 1913. Somuleiðis vita vit, at hann hevur lisið persiska yrkjaran Omar Khajjam í tí viðagitnu umyrkingini eftir bretan Edward Fitzgerald. Hansara týðing av 6 rubaijat er fest á blaði í 1914...

(úr Innganginum)

Bókmentirnar

... Men hevði føroyskur skaldskapur leingi staðið í stað og skýggjað nýggjar ræsur, so fór nú at liða skjótt eftir, tá ið fyrst gongd var komið á. Og tá ið J.H.O. Djurhuus í oktober 1901 hevði sína fyrstu yrking fram á prent í Tingakrossi, ornaði mangur føroyingur um hjartað. Her var skaldskapur — ikki sum vant orð borin av einum tónalagi, men orð, ið bórú seg sjálf í einum frium, reinum kynstri, goymandi mið sitti í sjálvum sær: ein roynd uppá at byggja ljóðsterk, tónandi orð upp um hugstórar myndir til eina ljómandi heild, á somu tíð talandi til huga og oyra.

Her var gjølla ein nýggjur tóni, eitt nýtt ljóðlag (rytma), liðligt og treystligt á somu tí, skiftandi frá ørindi til ørindi og endandi við hinum forna grikska heksametrinum — hesum ljóðlagi, á somu tíð einfalt sum sterkt og háborið, men so vandaligt í nýtslu, at ikki yrkist í heksametri á øllum málum.

Ein kann hugsa sær hetta unga skaldið — blóðheitur og áræðin — nýsloppin úr skúlanum, hvussu tað hevur kitlað honum í grip eftir at royna at prógva, at føroyskt mál var teirra millum, sum væl hóska til at verða borin fram í heksametri. Og væl er prógvið fært:

genta, hví er tað sárt at siggja vónirnar doyggja?
hví gráta vetrarstormarnir vilt yvir summarið lidna?
eydn frá jørð fór burtur, við skuggastendur hon svevur,
um tú hana vilt ná, so mást tú yvir um ánnu,
sökkja gleði og sorg í tí gloymskugevandi bylgju,
tá er eydnan tær vis og varar um aldur og ævur.

Tað er tó ikki einans ljóðlagið her, ið tikið er úr grikskum, eisini myndirnar miða aftur í forngríkska hugsan og livssjón, hana sum hin ungi J.H.O. Djurhuus við opnum sinni læt koma til sín, og sum hann aldri síðan hevur mist.

Í Búreisingi komu so hansara næstu yrkingar, fyrst Ódn, hetta málmdrigna unddøms-preludium yvir litilleika menniskjans yvir fyrri teim alt sundur sorlandi náttúrukraftum, síðan Vetrarljóð. Eitt føroyskt kvæld, Veitslan liðug o.a. Tað er nú lætt at ávísar eitthvørt unddømsligt í uppbygging ella mynd í hesum J.H.O. Ds fyrstu yrkingum — sum heild má ein siga tær vera merkiliga búnar av at vera fyrsta groði skaldsins, og óivað fagnar unddømsurin nú tær eins væl og unddømsurin tá og kennir seg hugtiknan av teirra treysta frískleika og kraftfullu myndum...

(úr grein um J.H.O. Djurhuus)

Niðri við Tjaldrið í Keypmannahavn. Rikard Long og J. H. O. Djurhuus

... Hann man hava flent dúgliga at sær sjálvum sum tann, ið skuldi kenna studentunum ørvitisskapin í metafisikk, hann man eisini hava stuttleikað sær yvir teir spronglærdu álvarsmenninar, ið vóru starvsbrøður hansara á universitetinum, stuttleikað sær fyrst, til tann tómløki og sjálgvóðska, tað heilastirvna og trongskynni, sum sermerkti kensluna har, gekk honum ov nær, at hann mátti rista alt hetta av sær við spottandi látri.

Skaldskap hevði hann ikki fingist við. Men nú

hann var vorðin professari í latinskum bókmentum, fór hann at umseta Juvenals sætta spottkvæði, sum hann gevur til yvirskrift: »Poeten raader sin gamle Ven, Jens Larsen, fra at gifte sig«. Henda litla umseting elvir honum til sjálvur at royna seg, og hann yrkir tað fyrsta stóra danska spottkvæði, sitt fyrsta bragd, skemtikvæðið Peder Paars.

Her verða teir ikki spardir, allir teir innan-tómu, teir uppblástu, teir kúgandi og kávanði, prestar, hermenn og dómarar, fákunnir borg-

arar, bøndur og fiskimenn og ikki minst teir lærdu harrarnir, her berjir hann býttleikan og fákunnuna hjá høgum og lágum. Fólk flest skiltu væl ikki annað enn tað, sum var at flenna at í kvæðinum — ta álvarssomu ætlan, ið lá aftur undir orðunum, var tíðin ikki búgvín til, men øll fingi nóg mikið um at vera við at gita, hvønn Holberg mundi hava sipað til við hasum og hesum. Hetta kvæði elvdi honum nógvir óvinir og gjørdi hann varnari í framtíðini...

(úr grein um Ludvig Holberg)

Kafeið

... Haraldur Sveinsson var steðgaður á. Hann stóð uttan fyri kafeið, hansara unddøms kafe við teim bogaðu vindeygum. Ljósið trongdi verandi og gulligt út íggjnum tær tættu gárdinur, musikkurin hoyrddi gjølla útum, hann læði og lokkaði í djúpum og hitandi ljómi, í einum lagi, ið var allegro og stakkato og sansahitandi lætt. Hann kendi ikki ljómin; tað var ein av teim nýggju og modernu, frá Týskalandi ella Amerika, ein av teim, ið ganga sigurgongd um veröldina í fylgi við maskinum, blámannadansi og teknikk.

Hann læt upp hørðina og fór innar. Gangurin skolaði honum ímóti í forstovuini, ein rennisjógvur av musikki og mannamáli, ringlan av borðiskum, látur og prátt. Hann fór innar í rúmið, og hitin læsti seg um hann, tungur og køvandi, ein skaddi av tubbaksroyki og kvalari luft. Tað var seint á kvæði og stúvandi fult. Hann skákaði sær fram ímillum borðini, andlit kveittu upp ímóti honum, reyð og glógvandi mansandlit, læandi kvinnuandlit, bleik og fregnandi andlit, eyguni vírdissettu hann, drógu seg undan ella hugdu at honum kaldliga og eins og uttan at siggja, eins og kveittu tey upp bert av óvart, uttan fyri at njónast. Hann kendi seg orna allan sum hann var, hitin, gangurin, øll hesi fólkin, hetta knappliga skiftið frá kuldanum og einseminum har fyrriuttan, alt hetta setti honum fyr hjartað og dreiv honum blóðið út í hina minstu æðr...

(úr stuttseguni Kafeið)

... Sum Aristofanes í Athen fyrri 2400 árum síðan læt spott sitt regna niður yvir teir, sum eftir hansara hugsan brutu niður gamlan sið og gamlan hugsunarhátt, vildi Poul F. draga fram í ljósið teir, sum lást at vera óðrvísi, enn botnurin er í teimum, sum snulta uppi á tí, sum fólkíð metir reint og heilagt, hýklararnar, sum hann kallar teir. Hann er mangan beinrakín og rámandi, og nógvur av hesum

spottmyndum eru meistarlígar, men tá ið hann í sínum ivri meira enn eina ferð flytur spott sitt frá hýklarunum yvir á dyrdina, teir snulta upp á, og t.d. kann meta kristindómín javnt við trúgv á Baal og Molok ella fetischar, so kann ikki vera óðrvísi enn at onkur her á landi spennir seg upp ímóti. Harðskapur elur figgindaskap, og figgindar fekk Poul F. Um hann nýtti hørð orð og ofta

grovligar myndir, hann segði sínar atfinningar bart út — atfinningarnar at honum vóru bornar manna millum meira í loyndum, men bitu ikki minni fast. Tað litla samfelagið roynist mangan honum trongt, sum í sær ber iva, um alt nú er ella eigur at vera júst soleiðis, vera í tí formi, sum tað er stívnað í har um leið...

(úr fyrireistri um Poul F. Joensen)